

فرا داده‌های مدیریت سوابق بر اساس مجموعه استانداردهای ۹۹۵۵

به کوشش

غلامرضا نازینی و زهرا ضرغامی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

پژوهشکده اسناد

۱۳۹۸

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

عنوان و نام پدیدآور	فرا داده های مدیریت سوابق براساس مجموعه استانداردهای ۹۹۵۵/ به کوشش غلامرضا عزیزی ... [و دیگران] (یرای) پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ ویراستار آرزو تجلی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۷۵ ص: مصور، جدول.
شابک	۱۷۰۰۰۰ ریال ۱-۵۵۸-۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	به کوشش غلامرضا عزیزی و زهرا خضر غامی
یادداشت	کتابنامه: ص: ۱۷۵.
موضوع	استاندارد ایزو ۲۳۰۸۱
موضوع	ISO ۲۳۰۸۱ Standard
موضوع	مدیریت پیشنهادها - استانداردها
موضوع	Records -- Management -- Standards
موضوع	پیشنهادهای الکترونیکی - مدیریت - استانداردها
موضوع	Electronic records -- Standards -- Management
شماره افزوده	عزیزی، غلامرضا، ۱۳۴۵ - گردآورنده
شابک	Azizi, Gholamreza
شناسه افزوده	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده اسناد
شناسه افزوده	اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
رده بندی کنگره	۱۳۹۸/۴ HF۵۷۳۸
رده بندی دیویی	۵ ۶۵۱
شماره کتابشناسی ملی	۶۶۷۰۱

شابک: ۱-۵۵۸-۴۴۶-۹۶۴-۹۷۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فرا داده های مدیریت سوابق

بر اساس مجموعه استانداردهای ۹۹۵۵

به کوشش: غلامرضا عزیزی و زهرا خضر غامی

سایر همکاران (به ترتیب حروف الفبا):

امیررضا اصنافی، مرزگان امینیان، کیانوش بیاتی، زینب پاپی، اقدس حسینی میرکریم، زیتا حسینی، مهدی خوشوقت، محسن درخشان، ملیحه درخوش، فریبرز درودی، زهرا دهسرای، علی رضی، محمد روح عباسی، دیاف، فرزانه سخای، مهوش سیفی، سعید رضائی شریف آبادی، داود شریفیان، شیرین صدیق زاده، میتا حسینی، سارا طوماریان، علی عباسیان آرائی، احسان علیرضایی، مونا فاضلی، مینا کرمی، محمدرضا متافزاده، مهوش نشاط پینی تهانی، مهرداد نیکنام، هنگامه یوسفزاده.

ویراستار: آرزو تجلی

طرح جلد، صفحه آرائی: بنیامین امیری، علیرضا خورسندی

ناظر فنی: پرویز یختیاری

ناشر: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۸

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

سید آصف آصفی

بها: ۲۶۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

فروشگاه: ۸۱۶۲۳۳۱۵ دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وب گاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

فهرست مطالب

۷	سخن‌گفتار
۹	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۷	اصطلاحات و تعاریف

فصل اول: اطلاعات و مستندات (دبیزه‌ها) - فرایندهای مدیریت سوابق - فراداده‌های سوابق - فصل ۱: اصول

۲۳	مقدمه
۲۴	۱- هدف و دامنه کاربرد
۲۴	۲- مراجع الزامی
۲۴	۳- فراداده‌های مدیریت سوابق
۲۶	۴- چشم‌انداز و هدف فراداده‌های مدیریت سوابق
۲۹	۵- نقش‌ها و مسئولیت‌ها
۳۰	۶- فراداده‌های مدیریت سوابق و سایر حوزه‌های فراداده
۳۳	۷- مدیریت فراداده‌ها
۴۰	۸- انواع فراداده‌های لازم برای پشتیبانی از استاندارد ملی ایران شماره ۱-۱۰۰۴۷

فصل دوم: اطلاعات و مستندات - مدیریت فراداده‌های سوابق - قسمت ۲: موضوعات مفهومی و اجرایی

۵۵	مقدمه
۵۶	۱- هدف و دامنه کاربرد

۵۶	۲- مراجع الزامی
۵۷	۳- هدف و مزایای فراداده‌ها
۶۲	۴- خط‌مشی و مسئولیت‌ها
۶۴	۵- مدل مفهومی فراداده
۶۸	۶- مفاهیم مرتبط با به‌کارگیری فراداده‌ها
۷۷	۷- مدل فراداده برای مدیریت سوابق
۸۱	۸- عوامل عمومی فراداده
۹۱	۹- سوبین طرح‌واره فراداده‌ای برای مدیریت سوابق
۹۷	۱۰- به‌کارگیری فراداده‌ها برای مدیریت سوابق

فصل سوم اطلاعات و مستندات- مدیریت فراداده‌های سوابق-

قسمت ۳: روش خودارزیابی

۱۱۱	مقدمه
۱۱۲	۱- هدف و دامنه کاربرد
۱۱۲	۲- مراجع الزامی
۱۱۳	۳- مؤلفه‌های روش خودارزیابی فراداده‌ها

پیوست‌ها

۱۲۵	پیوست الف: چگونگی استفاده از بازبینی‌ها
۱۳۱	پیوست ب: بازبینی خودارزیابی
۱۶۳	پیوست پ: گزارش آمادگی چارچوب
۱۷۱	پیوست ت: گزارش آمادگی سامانه

سخن‌نویس

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران چاپ و نشر آثار علمی و تخصصی خاصی را بر عهده دارد که عمدتاً مورد نیاز و استفاده کتابخانه‌ها و آرشیوها و مراکز اسنادی و نیز مراکز آموزشی و پژوهشی است.

خط‌مشی انتشاراتی سازمان در این زمینه، ارائه الگوی نشر کتابخانه‌ای و آرشیوی از طریق چاپ و انتشار منابع علمی-پژوهشی و عرضه مطلوب آثار حرفه‌ای و تخصصی در حوزه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی (کتابداری، اطلاع‌رسانی) و مطالعات و پژوهش‌های آرشیوی و اسنادی مانند منابع مرجع، سرعنوان‌های موضوعی، رده‌ها، استانداردها، اصطلاحنامه‌ها، مستندها، دستنامه‌ها، فهرست‌ها و فهرستگان‌ها، ایران‌شناسی، اسلام‌شناسی، تاریخ شفاهی؛ همچنین احیا و چاپ منابع نفیس و نادر از جمله اسناد تاریخی، نسخه‌های خطی، نشریات قدیمی و آثار بین‌رشته‌ای مرتبط و وابسته به این حوزه‌ها در انواع قالب‌های محمل‌های چاپی و الکترونیکی است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران امیدوار است با یاری پروردگار و همکاری اصحاب قلم و اندیشه، در جهت پاسداشت و اشاعه دستاوردهای علمی و فرهنگی ایران‌زمین، با توش و توان روزافزونی گام بردارد.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

جمهوری اسلامی ایران

پیشگفتار

در عمل، هر کاربر، برای تولید یا دسترسی به اطلاعات، داده‌هایی لازم دارد که او را به اطلاعات مورد نظرش برساند. در اینجا نقش بسیار مهم فراداده‌ها، به‌عنوان کلیدهایی برای ثبت و نگهداری اطلاعات، و نیز به‌عنوان کلیدهایی برای بازیابی و دسترسی به آنها در آینده (خواه توسط کاربران سازمان یا توسط دستگاه‌ها یا در یافت‌کننده اطلاعات، خواه نزد کاربران دیگر به‌ویژه پژوهشگران) بسیار واضح است. انتخاب و درک فراداده‌ها امکان دسترسی کاربران به اطلاعات را فراهم می‌کند.

این نقش در دنیای فعلی، به‌ویژه پس از رواج استفاده از سامانه‌های رایانه‌ای برای مکاتبات اداری (سامانه‌های اتوماسیون)، نمایان‌تر شده است.

نقش سازمان اسناد ملی ایران به‌عنوان متولی قانونی ساماندهی نهایی سوابق اداری -برای ورود به آرشیو ملی یا امحا- از زمان تعیین تکلیف و زیرساختی شروع می‌شد. معاون اول رئیس‌جمهور وقت، در بخشنامه شماره ۹۵۱/۲۶۰۹۶۹ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۶ به کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، و استانداری‌های سراسر کشور، شمول کلیه قوانین و مقررات مربوط به اسناد ملی به اسناد الکترونیکی و تعیین تکلیف سوابق اداری الکترونیکی (امحا یا انتقال به آرشیو ملی) با راهنمایی کارشناسان سازمان مذکور و دریافت مجوزهای قانونی را اعلام کرد. از آن پس، دستگاه‌های مشمول، در به‌کارگیری نرم‌افزارهای اتوماسیون اداری و تهیه نسخه‌های ثانوی و بایگانی اسناد الکترونیکی از مشاوره و نظرات کارشناسی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران استفاده کردند و فصل جدیدی به روی کارکنان آرشیو ملی گشوده شد.

با ورود سازمان اسناد و کتابخانه ملی به بحث تعیین تکلیف اسناد الکترونیکی، مسئله مهم

بازشناسی امور مرتبط با تولید و نگهداری و استفاده مداوم از سوابق کامل و دقیق فعالیت‌ها و تعامل دولت، به‌ویژه در شرایط مراودات الکترونیکی اطلاعات، به شیوه‌ای واضح‌تر نمایان شد. اضافه شدن مبحث اسناد الکترونیکی به حیطه وظایف سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران را از دو جنبه می‌توان بررسی کرد:

- دامنه وظایف سازمان را در خصوص اسناد و مدارک دولتی از انتهای چرخه زندگی سوابق به ابتدای آن برساند؛

- تغییر وظایف و راهبردهای نظری به تغییر سیاست و فعالیت‌های علمی و عملی بینجامد. تغییر سیاست برخورد و کار با سوابق سبب شد تولید سابقه در دستگاه‌های دولتی و وابسته به دولت مورد توجه آرشیویست‌های ایرانی قرار گیرد و موجبات دقت و تحقیق و تتبع آنان را در تولید سوابق در سیای الکترونیکی و رقمی فراهم آورد. مشارکت تنی چند از همکاران سازمانی از جمله اینجانب در تدوین مجموعه سه‌قسمتی استاندارد ملی ایران شماره ۹۹۵۵ در ادامه اجرای قسمتی از همین مدیریت با وظایف سازمانی برای ورود به بحث سوابق الکترونیکی است. پژوهشکده اسناد نیز به‌عنوان یکی از فکرافزارهای سازمان، قسمتی از فعالیت‌های خود را به مباحث مدیریت سوابق اختصاص داد و در این راه ضمن مشارکت در تدوین استانداردهای مربوط به این مبحث، به تألیف و ترجمه کتاب، و تهیه‌هایی در حوزه مدیریت سوابق الکترونیکی پرداخته است؛ از جمله کتاب‌های آموزش مدیریت اسناد الکترونیکی، فراداده‌های ضروری برای تولید اسناد اداری، الزامات فراداده‌های مورد نیاز برای تعیین تکلیف و نگهداری اسناد الکترونیکی و الزامات الگو برای سامانه‌های پیشینه (مورک، ۲۰۰۸)، متاهلهای معرفی نرم‌افزار مدیریت اسناد الکترونیکی جوو، و ضرورت ساماندهی فیزیکی و الکترونیک اسناد آرشیوی جهت ایجاد یکپارچگی و هماهنگی در ذخیره‌سازی و دستیابی به اطلاعات.

از این منظر، تدوین کتاب حاضر بر اساس مجموعه سه‌قسمتی استاندارد ملی ایران شماره ۹۹۵۵، به‌عنوان قسمتی از راهبردهای سازمانی برای تحقق طرح جامع اسناد ملی و در حوزه الزامات فراداده‌های مورد نیاز در مدیریت سوابق الکترونیکی است؛ زیرا مجموعه استاندارد ۹۹۵۵ چارچوبی را برای ایجاد، مدیریت، و استفاده از فراداده‌های مدیریت سوابق ارائه و اصول حاکم بر آنها را توضیح می‌دهد؛ امری که سبب شده است از آن به‌عنوان نوعی راهنما برای درک، پیاده‌سازی، و به‌کارگیری فراداده‌ها در مدیریت سوابق استفاده کرد.

همان‌گونه که اشاره شد چارچوب کتاب بر اساس استانداردهای مصوب سازمان ملی استاندارد ایران تدوین شده است. در اینجا جای دارد از همکارانی که قسمت اول آن استاندارد

را تدوین کرده بودند و از دوستانی که ما را در تجدید نظر قسمت اول و تدوین قسمت دوم و سوم آن یاری کرده‌اند یاد و تشکر و قدردانی شود. این آقایان و خانم‌ها به ترتیب حروف الفبا عبارت‌اند از: امیررضا اصنافی، مرگان امینیان، کیانوش بیاتی، زینب پایی، اقدس حسینی میرک، آزیتا خضرای، مهدی خوشوقت، محسن درخشان، ملیحه درخوش، فریبرز درودی، زهرا دهنرایی، علی رضی، صدیقه روحی، عباس زندیاف، فرزانه سخایی، مهوش سیفی، سعید رضائی شریف‌آبادی، داود شریفیان، شیرین صدیق‌زاده، میترا صمیعی، سهیلا طوماریان، علی عباسیان آرانی، احسان علیرضایی، مونا فاضلی، مینا کرمی، محمدرضا مناف‌زاده، مهروش نشاط مبینی تهرانی، مهرداد نیکنام، هنگامه یوسف‌زاده.

و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب

غلامرضا عزیزی

۱۳۹۸